

040800227
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Datum: 4/2/08
Č. jednací:
Počet listů:
Počet příloh:

Mgr. Rudolf Svoboda: **Jan Prokop Schaaffgotsche. Život a dílo prvního českobudějovického biskupa v rámci střeoevropského duchovního a společenského milieua konce osmnáctého a počátku devatenáctého století.** České Budějovice 2007, počítačový otisk, 293 strany. Doktorská disertační práce.

Oponentský posudek vypracoval: **Prof. ThDr. Jan B. Lášek, UK HTF**

Máme před sebou vysoce záslužnou práci, která – konečně – se snaží opravdu poctivě reflektovat význam osvícenství pro dějiny katolické církve na našem území. Česká katolická církevní historiografie totiž doposud až na čestné výjimky přistupovala k osvícenství ze značně konzervativních pozic a tudíž odmítavě. Ve světovém měřítku volal již na počátku 20. století po novém pohledu S. Merkle a vskutku vznikala od 30. let některé díla, která se snažila o pozitivní přístup k osvícenství. V českém prostoru to byl především německy píšící kontroverzní církevní historik Eduard Winter (1896-1982), jehož dílo ovšem bylo z církevních pozic zpochybněno pro jeho osobní i politické postoje během obou diktatur. Většina těch, kdo pozitivně smýšleli o osvícenství, byla tak či onak spojena s dobovými reformními proudy a dostala se proto do konfliktu s církevní autoritou. Čeští katoličtí autoři, píšící česky (Zuber, Kadlec, Zlámal) ovšem nedovedli objektivně zhodnotit klady, které doba osvícenství přenesla.

Svoboda se snaží po nutném, hutném a kvalifikovaném metodologickém úvodu (str. 7-17) v první kapitole stručně představit duchovní pozadí doby, ve které J.P. Schaaffgotsche žil (str. 18-60). Samozřejmě je to úkol, který je velmi těžký. Rád konstatuji, že panu kandidátovi v této kapitole nic důležitého neuniklo. Soustředil se na věci skutečně podstatné a snažil se přistupovat ke svému tématu skutečně „sine ira et studio“. Tedy žádné předem dané odsudky regalismu, jansenismu, galikanismu, febronianismu, nýbrž čestný pokus o střízlivý pohled. Velmi věcně pojednává autor i o filozofických proudech rakouského osvícenství. Vedle dnes již klasické literatury používá zasvěceně práce současných historiků v uvážlivém výběru (Kováscová, Michaud, Klueing). Myslím, že i tato první kapitola má velký metodologický význam pro autorovy souvěrce a mohla by přispět ke svěžejšímu dialogu o náboženském odkazu českého osvícenství. Z české literatury jsou použita všechna důležitá díla s jednou výjimkou: ač autor zná Lochmanův duchovní odkaz obrození (portréty jednotlivých myslitelů), nikde neuvádí jeho starší práci z r. 1952 o náboženském myšlení českého osvícenství. Právě zde by byl zajímavý konfesní dialog, neboť některá Lochmanova tvrzení si přímo říkají o katolickou odpověď, která by arci neměla přijít z ultrakonzervativní strany.

Kapitola druhá je velmi stručnou sondou do života některých josefinských biskupů a jejich snad o vnitřní církevní reformu (str. 70-76). Zde byl autor až příliš stručný ke škodě věci, nicméně chápu, že v opačném případě by se práce rozrostla do neúměrných mezí. Myslím, že nesporným přínosem autora je, že pochopil vnitřní opravdovost těchto mužů a že se nesnaží v žádném případě odvodit jejich působení jen z dobových politických postojů, které byly pro ně výhodné. I k tomuto tématu se bude muset česká katolická církevní historiografie vrátit velmi důkladně a jsme Svobodovi vděční, že je opět otevřel.

Vlastním tématem se kandidát zabývá od třetí kapitoly. Není úkolem oponentského posudku rekapitulovat obsah práce. Omezím se tedy na některá dle mého soudu podstatná konstatování. Předně autor měl velmi těžkou pozici, neboť na základě rozsáhlého archívního materiálu psal o daném tématu jako první. Skutečně původní první vědecký životopis Schaaffgotschův, jehož autorem je Franz Mardetschläger značně zastaral. Výborný sudetoněmecký církevní historik K.A. Huber psal své studie v době studené války a neměl přístup k archiváliím, i když jinak mu nelze upřít hluboký vhled do problematiky nejen Schaaffgotschovy osobnosti, ale i doby a okolnostem vzniku českobudějovického biskupství. Všechny dosavadní práce (snad s výjimkou J. Kadlece) vycházejí z těchto německých studií. Svoboda se na základě rozsáhlého archívního materiálu pokusil velmi zdařilo o životopis nový, který nebude moci nikdo z budoucích badatelů ignorovat. Autor vylévil všechny relevantní dokumenty Biskupského archivu v Českých Budějovicích (ve fondech SOA v Třeboni). Méně již arcibiskupský archiv pražský a biskupských archiv hradecký – nicméně i v tomto případě jsou použity ty nejdůležitější dokumenty. Dokumenty politického charakteru jsou užity i z vatikánského tajného archivu a z Rakouského státního archivu. Autor se snažil psát velmi věcně. Domnívám se, že bylo nebylo na škodu věci zahrnout i některá další archiválie, např. soukromou korespondenci okolních biskupů, pokud se tato zachovala. Jen by zdůraznila Schaaffgotschovu velikost a jeho význam.

Velmi kladně hodnotím kandidátovu odvahu, s jakou se pustil do Polcových názorů o rakouských osvícenských biskupech. Důkazy, které Svoboda přinesl o Schaaffgotschově úsilí o vnitřní reformu církve, jsou velmi přesvědčivé.

Práce je podána z církevních dějin: musím tedy ocenit i celkovou korektnost, s níž pan kandidát - mnohdy pracně – shromáždil životopisná i další fakta. Do řady nejasností vnesl světlo či alespoň přispěl k jejich lepšímu objasnění, pokud už není možno některá tvrzení podávat s konečnou platností pro pramennou nouzi. I to je přínos, který je třeba spravedlivě a kladně hodnotit. Velký význam předložené rozpravy ve faktografii nespočívá – řadě případů mohou být fakta ještě dalším bádáním korigována, zejména pokud jde o jeho působení v královéhradecké diecézi a olomoucké arcidiecézi. Spočívá v odvážném o podloženém ideovém hodnocení a podání souvislostí.

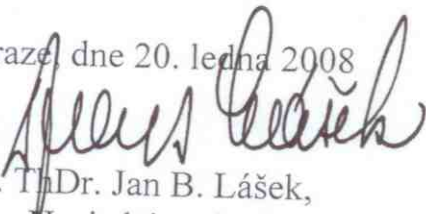
Po stránce formální rád konstatuji, že v práci nechybí žádná skutečně podstatná sekundární literatura – a to i evropské provenience. Vcelku mile mě

překvapilo, že autor pilně sledoval práce mých žáků, psaná na osvícenská, resp. pozdně osvícenská témata. Vyhnul se dílům vulgárním, která prahnou po senzaci – H. Magenschaab a jemu podobná.

Závěr: jedná se o velmi seriózní, poctivě napsanou práci, která využívá up to date literaturu a hlavní dostupné archívní prameny. Kandidát se soustředěně věnoval svému tématu a podařilo se mu napsat dílo, které je také velmi čtivé. Jeho mezní význam vidím ve velmi otevřeném katolickém pohledu na osvícensství v českých zemích, které může být dobrým příspěvkem i do ekumenického dialogu. Jednoznačně doporučuji, aby práce byla přijata teologickou fakultou JČU jako doktorská. Autor mj. naplnil i zákonný požadavek, že doktorská práce má přinášet nové poznatky v daném oboru, takže její přijetí považuji samozřejmé. V doktorské rozpravě bych doporučoval soustředit se nejen na fakta (zde nemám v podstatě žádné výhrady), ale především právě na teologické a duchovní hodnocení českého osvícensství.

V Praze, dne 20. ledna 2008

Prof. ThDr. Jan B. Lášek,
děkan Husitské teologické fakulty UK,
církevní historik

Vratislavova 8/30
128 00 Praha 2 - Vyšehrad